

VANREDNI PRAVNI LEKOVI SA OSVRTOM NA REŠENJA IZ PRETHODNIH ZAKONA O PARNIČNOM POSTUPKU

REZIME: Jedna od odlika procesnih postupaka, pa i parničnog postupka je mogućnost izjavljivanja vanrednih pravnih lekova. Nakon odluke prvostepenih sudova, izjavljuje se redovni pravni lek, a na pravnosnažne odluke moguće je izjaviti vanredni pravni lek. U ovom radu autor će prikazati razvoj i vrste vanrednih pravnih lekova, od nastanka prvog Zakona o parničnom postupku iz 1929. god. (stupio na snagu 1932. god.) pa do važećeg Zakona o parničnom postupku iz 2011. god. Koristeći se istorijsko-pravnom metodom, normativnom metodom i komparativnim metodama, biće prikazane pozitivne i negativne strane vanrednih pravnih lekova u srpskom zakonodavstvu.

Ključne reči: ZPP, tužba zbog ništavosti, tužba radi obnovenja, revizija, predlog za ponavljanje postupka, zahtev za zaštitu zakonitosti

Uvodna razmatranja

Pravni lekovi su procesne radnje stranaka ili zakonom ovlašćenih lica da pokreću postupak za kontrolu zakonitosti jedne odluke sa zahtevom da se ona, kao nezakonita ukine i zameni drugom, zakonitom odlukom.¹

Dele se na redovne i vanredne pravne lekove. Osnovna razlika je u mogućnosti izjavljivanja pravnog leka. Redovni pravni lekovi se izjavljuju protiv nepravnosnažnih sudskih odluka, dok se vanredni pravni lekovi izjavljuju protiv pravnosnažnih sudskih odluka. Po nekim shvatanjima, redovni pravni lekovi se

* Doktor pravnih nauka, docent na Pravnom fakultetu u Novom Sadu, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, e-mail: marko.devotka.batocina@gmail.com

** Master, Iquest communications d.o.o. Novi Sad, Marketinška agencija, email: igor.bilak@gmail.com

¹ Stanković, G., (2018). Leksikon građanskog procesnog prava, Beograd, Sl. glasnik, str. 335.

izjavljuju dok parnica još uvek teče, pa predstavljaju jedan od stadijuma parnice pokrenute tužbom, dok se vanredni pravni lekovi podnose tek nakon prestanka litispendencije, pa u određenom smislu predstavljaju novi postupak.²

Postoje devolutivni i remostrativni pravni lekovi. Devolutivni pravni lekovi se podnose neposredno višem sudu (*judex ad quem*), dok su remonstrativni oni o kojima rešava isti sud koji je doneo odluku protiv koje se pravni lek podnosi (*judex ad quo*).³ Devolutivni pravni lekovi su nesumnjivo u prednosti nad remostativnim pravnim lekovima, zato što se njima napada zakonitost odluke, rad suda, pa je logičnije da će viši sud biti objektivniji, kvalifikovaniji u postupanju po izjavljenom pravnom leku, nego sud koji je već postupao i doneo prvostepenu odluku.

Suspenzivni i nesuspenzivni pravni lekovi su u zavisnosti da li odlažu nastupanje izvršnosti iz pobijane odluke ili ne. Suspenzivni zadržavaju izvršenje, dok nesuspenzivni ne zadržavaju.

Podela na dvostrane i jednostrane pravne lekove je podela na one koji se protivnoj strani dostavljaju na izjašnjenje (odgovor na žalbu) ili se ne dostavljaju na izjašnjenje.

Samostalni i nesamostalni pravni lekovi je podela na lekove koji se mogu izjaviti samostalno ili samo u pravnom leku protiv neke druge odluke, kada su oni vezani.

Pravni lek mora biti dozvoljen, dopušten i osnovan. Takođe, mora postojati pravni interes za izjavljivanje pravnog leka, jer neće biti dopušteni pravni lekovi od strane koja je u potpunosti uspela u sporu.

Ukratko o redovnim pravnim lekovima

Već smo napomenuli osnovne karakteristike pravnih lekova. Redovni pravni lekovi su oni pravni lekovi koji se izjavljuju protiv nepravnosnažnih sudskih odluka. Oni su obično devolutivni, suspenzivni, dvostrani i samostalni. Ipak, ima izuzetaka. Tako žalba protiv presude u postupcima u sporu male vrednosti nema suspenzivno dejstvo,⁴ a prigovor protiv platnog naloga

² Triva, S., Belajec, V., Dika, M., (1986). Građansko parnično procesno pravo, Zagreb, Narodne Novine, str. 542.

³ Ibid. str. 543.

⁴ Više: Zakon o parničnom postupku Republike Srbije, *Sl. glasnik RS*, br. 72/11, 49/13-odluka US, 74/13-odluka US, 55/14 i 87/18, čl. 369, u kome se navodi: Žalba protiv prvostepene presude kojom se fizičkom licu nalaže isplata potraživanja čija glavnica ne prelazi iznos od 300 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS na dan donošenja odluke, odnosno koji se preduzetniku ili pravnom licu nalaže isplata potraživanja čija glavnica ne prelazi iznos od 1.000 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu NBS na dan donošenja odluke, **ne odlaže izvršenje**.

ima remonstrativno dejstvo. Redovni pravni lekovi u pozitivnom parničnom zakonodavstvu su žalba protiv presude, žalba protiv rešenja i prigovor protiv platnog naloga.

Ukratko o vanrednim pravnim lekovima

Vanredni pravni lekovi su procesne radnje stranaka koji se izjavljuju nakon pravnosnažnog okončanog postupka. Danas vanredni pravni lekovi nemaju suspenzivno dejstvo, uglavnom su devolutivni, dvostrani i samostalni. Ali nije uvek bilo tako, pa ćemo uvidom u prethodna rešenja o vanrednim pravnim lekovima u parničnom zakonodavstvu, koja se javljaju 1929. godine u Građanskom parničnom postupniku koji je stupio na snagu 1932. godine, zatim u novom Zakonu o parničnom postupku iz 1956. godine koji stupio na snagu 1957. godine, Zakonu o parničnom postupku iz 1976. godine koji je stupio na snagu 1977. godine, Zakonu o parničnom postupku iz 2004. godine i Zakonu o parničnom postupku iz 2011. godine, koji je stupio na snagu 01.02.2012. godine uvideti razlike i vrste samih vanrednih pravnih lekova.

Istorijski prikaz vanrednih pravnih lekova prema ZPP-u iz 1929. godine

Prvi Zakon o parničnom postupku, nije pravio klasičnu podelu na redovne i vanredne pravne lekove. Navodio je tri pravna leka i to: priziv – *nezadovoljstvo* (termin za žalbu u savremenom parničnom pravu – odnosi se na sve forme odluka), reviziju – (žalba na odluke u formi presude) i rekurs (žalba – odnosi se na odluke u formi zaključaka). Ipak, bilo bi nepravično ostaviti jednu stranku bez pomoći, jer joj pravni lek protiv te odluke ne može pomoći zato što je postala pravnosnažna, pa joj ostavljaju načina da se donesena odluka još jednom ispita i pravda zadovolji. Ove pravne lekove zakon ne naziva pravnim lekovima, ali se u literaturi označavaju kao vanredni pravni lekovi.⁵ Vanredni pravni lekovi koji su bili predviđeni u ovom Građanskom parničnom postupniku od 13. jula 1929. godine koji je stupio na snagu 01. januara 1932. godine su:

- **Povraćaj u pređašnje stanje** koji se izjavljivao protiv posledica neskrivljenog propuštanja (kontumacije). Remonstrativan je i nesuspendivan. Uslovi za povraćaj u pređašnje stanje koji su potrebni su:

⁵ Više o: Arandelović, D., (1934). Građansko procesno pravo Kraljevine Jugoslavije, treća knjiga, sveska druga, Beograd, Štamparija Jovanović, str. 129.

- o da je usled propuštanja dotične procesne radnje nastupila opšta posledica kontumacije (tzv. prekluzija), isključenje od dotične procesne radnje i da stranka ne može ni drugim dopuštenim pravnim sredstvima postići onu svrhu kojoj je služila isključena procesna radnja;
- o da je stranka propustila dotičnu procesnu radnju bez svoje krivice, a to se uzima samo u slučaju kada ju je u preduzimanju dotične sprečio neki nepredviđeni i neotklonjivi događaj;
- o da se predlog za povraćaj podnese nadležnom sudu u zakonskom roku (predlog ili molba za povraćaj je pripremni podnesak, jer se o dopustivosti povraćaja rešava na usmenoj raspravi);
- o da je nadležan sud – podnesak se podnosi onome sudu kod kojeg je trebalo obaviti propuštenu procesnu radnju i
- o rok za podnošenje predloga za povraćaj u pređašnje stanje je strogi zakonski rok i iznosi 15 dana, dok u meničnim, čekovnim i porabnim postupcima iznosi 8 dana, a krajnji objektivni rok je 3 meseca od dana propuštanja.⁶
- **Tužba zbog ništavosti** je nedeolutivan i nesuspendivan vanredni pravni lek koja je dopuštena samo protiv konačnih i pravnosnažnih sudskih rešenja ma koje forme, ako su ta rešenja donesena *učešćem isključenog sudije ili bez učešća obeju stranaka*. Zakon predviđa samo ova dva razloga koji dopuštaju poništenje formalno pravnosnažnog postupka. To je navedeno u čl. 571, st. 1 tačka.1 i tačka 5 Zakonika o sudskom postupku u građanskim parnicama u delu gde se obrađuje priziv kao redovni pravni lek, a identične odredbe su prenete i u čl. 623, st. 1 tačka 1 i tačka 2, koji konkretno obrađuju tužbu zbog ništavosti i tužbu radi obnovljenja, kao vanredne pravne lekove. U članu 623, stav 1 je navedeno:
 - o ako je u stvari sudio sudija, koji je po zakonu bio isključen da u tom pravnom sporu vrši sudijsku dužnost i
 - o ako koja stranka nije bila u sporu nikako zastupana ili je nije zastupao zakonski zastupnik gde je to trebalo, ukoliko vođenje parnice nije bilo naknadno odobreno po propisima zakona.⁷

⁶ Culja (Zuglia), S., (1936). Građansko procesno pravo Kraljevine Jugoslavije, Beograd, Izdavačko i knjižarsko preduzeće Gece Kona, str. 733-735.

⁷ Šantek, M., (1933). Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama (građanski parnični postupak) i Uvodni zakon za Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama, Zagreb, Tiskara Narodne Novine, str. 314.

- **Tužba radi obnobljenja** – je nedeolutivan i nesuspendivan vanredni pravni lek, koja je dopuštena samo protiv presuda, svedjedno da li su pravnosnažne ili ne, ako su one ispale nepovoljno po tužioca zbog izvesnih krivičnih dela učesnika u postupku ili zbog nepotpunosti procesnog materijala, dostavljanjem novih činjenica i dokaza. U članu 624, Zakonika, u stavu 1 su navedeni razlozi koji dopuštaju podnošenje tužbe radi obnobljenja:
 - o ako je isprava na kojoj se osniva presuda lažna ili lažno preinačena,
 - o ako je svedok ili veštak, dao lažan iskaz ili ako se protivnik pri svome saslušanju krivo zakleo, a presuda se osniva na tom svedočanstvu,
 - o ako je presuda izdejstvovana prevarnom radnjom zastupnika stranke, njenog protivnika ili protivnikovog zastupnika, koje je prevarno delo, kažnjivo po krivičnom zakonu, ili ako je sudija pri donošenju presude ili kakve ranije odluke, na kojoj je presuda osnovana, na štetu stranke, učinio po krivičnom zakonu kažnjivu povredu svojih službenih dužnosti odnosnog pravnog spora,
 - o ako je osuda kaznenog suda, na kojoj se osniva presuda ukinuta drugom pravnosnažnom odlukom kaznenog suda,
 - o ako stranka nađe ili stekne mogućnost da upotrebi pravnosnažnu presudu, koja je o istom zahtevu ili o pravnom odnosu ranije donesena među strankama parnice koja bi se imala obnoviti
 - o ako stranka sazna za kakve nove činjenice ili nađe ili stekne mogućnost da upotrebi kakva dokazna sredstva, po kojima bi glavna stvar mogla biti povoljnije za nju presuđena, da su te činjenice ili dokazi bili izneseni i upotrebljeni u predašnjem postupku.⁸

Subjektivni rok za podnošenje ovih tužbi iznosi mesec dana, a objektivni rok iznosi 10 godina. Ovi lekovi se neposredno ulažu kod prvostepenog ili višeg suda u čijem se postupku desila pogreška.⁹

⁸ Niketić, G., (1934). Građanski parnični postupak, Beograd, Izdavačko i knjižarsko preduzeće Gece Kona, str. 487-488.

⁹ Goršić, F., (1933). Komentar građanskog parničnog postupka, knjiga druga, Beograd, Izdavačka knjižarnica Gece Kona, str. 427.

Istorijski prikaz vanrednih pravnih lekova prema ZPP-u iz 1956. godine

Zakon o parničnom postupku iz 1956. godine, koji je stupio na snagu 1957. godine¹⁰ je prvi posleratni zakon koji reguliše parničnu materiju, jer je donošenjem Zakona¹¹ (stavljena van snage primena pravnih propisa donetih pre 6. aprila 1941. godine kao i za vreme neprijateljske okupacije), Zakon o parničnom postupku iz 1929, stavljen van snage. Ovaj Zakon donosi malo drugačija rešenja u pogledu pravnih lekova. Prema njemu, redovni pravni lekovi su žalba protiv presude, žalba protiv rešenja i revizija, a predstavljaju više terminološku promenu nego sadržinsku.¹² Vanredni pravni lekovi su **ponavljanje postupka** (čl. 381 ZPP) i **zahtev za zaštitu zakonitosti** (čl. 389 ZPP).

- Ponavljanje postupka je vanredni pravni lek koji se može izjaviti:¹³
 - o ako je kod donošenja odluke učestvovao sudija, odnosno sudija porotnik koji je po zakonu morao biti izuzet, odnosno koji je rešenjem suda bio izuzet,
 - o ako kojoj stranci nezakonitim postupanjem, a naročito propuštanjem dostavljanja, nije bila data mogućnost da raspravlja pred sudom,
 - o ako stranku nije zastupao zakonski zastupnik, kada je bilo potrebno, ili ako zakonski zastupnik nije imao potrebno ovlašćenje za vođenje parnice ili za pojedine radnje u postupku, ukoliko vođenje parnice odnosno, vršenje pojedinih radnji u postupku nije bilo naknadno odobreno,
 - o ako se odluka suda zasniva na lažnom iskazu svedoka ili veštaka,
 - o ako se odluka suda zasniva na ispravi koja je falsifikovana ili kojoj je overen neistinit sadržaj,
 - o ako je do odluke suda došlo usled krivičnog dela sudije odnosno sudije porotnika, zastupnika ili punomoćnika stranke, protivne stranke ili koje treće osobe,

¹⁰ Zakon o parničnom postupku, *Službeni List FNRJ*, br. 4/57.

¹¹ Zakon o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 06. aprila 1941. godine i za vreme neprijateljske okupacije, *Službeni list FNRJ*, br. 86 od 25.10.1946, 105 od 27.12.1946 i 96 od 12.11.1947 – obavezno tumačenje.

¹² Culja (Zuglia), S., (1957). Građanski parnični postupak FNRJ, Zagreb, IP Školska Knjiga, str. 511.

¹³ Triva, S., (1972). Zakon o parničnom postupku i Uvodni zakon za Zakon o parničnom postupku, Zagreb, Narodne novine d.d., str. 203-204.

- o ako stranka stekne mogućnost da upotrebi pravnosnažnu odluku suda koja je pre među istim strankama donesena o istom zahtevu,
- o ako se odluka suda zasniva na presudi donesenoj u krivičnom postupku, a ta presuda je pravnosnažno ukinuta i
- o ako stranka sazna za nove činjenice ili nađe ili stekne mogućnost da upotrebi nove dokaze na osnovu kojih je za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka da su te činjenice ili dokazi bili upotrebljeni u prethodnom postupku.

Za podnošenje predloga Zakon predviđa dva roka, subjektivni i objektivni. Subjektivni iznosi 30 dana, a objektivni rok iznosi 5 godina od dana kada je odluka postala pravnosnažna.¹⁴ Predlog se podnosi sudu koji je doneo odluku u prvom stepenu. Pri rešavanju o zahtevu za zaštitu zakonitosti, Vrhovni sud ograničiće se samo na ispitivanje povreda koje javni tužilac ističe u svom zahtevu.¹⁵

- Zahtev za zaštitu zakonitosti je vanredni pravni lek, koji se izjavljuje ako je pravnosnažnom sudskom odlukom povređen zakon ili međunarodni ugovor, koga podiže nadležni javni tužilac. Pravo na izjavljivanje ovog vanrednog pravnog leka ne pripada strankama. Mogu se pobijati sve pravnosnažne sudske odluke, kako presude tako i rešenja. Rok za podnošenje je objektivni i prekluzivan. Kod povrede međunarodnih ugovora rok iznosi 2 godine od pravnosnažnosti odluke, a u ostalim slučajevima rok je 6 meseci od pravnosnažnosti odluke.¹⁶

Istorijski prikaz vanrednih pravnih lekova prema ZPP-u iz 1976. godine

Sledeći Zakon o parničnom postupku je donet 24.09.1976. godine, a stupio na snagu 01.jula 1977. godine.¹⁷ Redovne pravne lekove je takođe je nasledio od svog prethodnika, pa su oni ostali žalba protiv presude i žalba protiv rešenja. *Revizija* prestaje da postoji kao redovni pravni lek i postaje

¹⁴ Poznić, B., (1970). Građansko procesno pravo, treće, dopunjeno i prerađeno izdanje, Beograd, Savremena administracija, str. 312.

¹⁵ Ralčić, T., (1973). Zakon o parničnom postupku, Beograd, Prosveta, čl. 394, str. 73.

¹⁶ Triva, C.,(1964). Građansko procesno pravo, Prva knjiga – parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, str. 611-612.

¹⁷ Zakon o parničnom postupku, *Službeni list SFRJ*, br.4/77, 36/80, 69/82, 58/84, 77/87, 57/89, 20/90, 27/90.

vanredni pravni lek. Ostali vanredni pravni lekovi su *Zahtev za zaštitu zakonitosti*, *Zahtev za zaštitu zakonitosti saveznog javnog tužioca*, *Zahtev za vanredno preispitivanje pravnosnažne odluke pred Saveznim sudom* i *Predlog za ponavljanje postupka*.

- Revizija se izjavljuje protiv presude donesene u drugom stepenu, i stranke je mogu izjaviti u roku od 30 dana od dana dostave prepisa presude.¹⁸ Ona je ograničen, prekluzivan, devolutivan, nesuspensivan i dvostran vanredni pravni lek.¹⁹ Ovde se javlja ograničenje za izjavljivanje revizije, koja nije dopuštena u imovinskopравnim sporovima u kojima se tužbeni zahtev odnosi na potraživanje u novcu, na predaju stvari ili izvršenje kakve druge činidbe, ako vrednost pobijanog dela pravnosnažne presude ne prelazi određeni iznos, kao i ako se potraživanje ne odnosi u novcu predaju stvari ili izvršenje kakve druge činidbe, ako ne prelazi tu novčanu vrednost.²⁰
 - o revizija je uvek dopuštena u sporovima o izdržavanju, u sporovima o naknadi štete za izgubljeno izdržavanje zbog smrti davaoca izdržavanja, u sporovima iz radnih odnosa, u sporovima iz autorskog prava, u sporovima koji se odnose na zaštitu i upotrebu izuma i tehničkih unapređenja, uzoraka, modela i žigova i prava na upotrebu firme ili imena te u sporovima iz nelegalne utakmice i monopolističkih ponašanja, i u imovinskim sporovima koji nastaju iz protivustavnih i protiv zakonitih pojedinačnih akata i radnji kojima se preduzeća odnosno, druge pravne osobe ili radni ljudi zavisno o sedišta odnosno, prebivališta stavljaju u neravnopravan položaj na jedinstvenome jugoslovenskom tržištu ili na drugi način narušava jedinstvo jugoslovenskog tržišta uključujući i sporove o naknadi štete koja se time prouzrokuje.
- Zahtev za zaštitu zakonitosti je vanredni pravni lek koji državni organ izjavljuje u javnom interesu.²¹ Rok za podnošenje zahteva za zaštitu zakonitosti javni tužilac može podneti u roku od 3 meseca. Razlozi su:

¹⁸ Zakon o parničnom postupku, *Službeni list SFRJ*, br. 4/77, 36/80, 69/82, 58/84, 77/87, 57/89, 20/90, 27/90., čl. 382.

¹⁹ Stanković, G., (1998). Građansko procesno pravo, četvrto izdanje, Niš, Pravni fakultet, Univerziteta u Nišu, str. 444.

²⁰ Ovaj iznos je bio vezan za kurs dinara, pa se kretao od 8.000,00 dinara u početku da bi kasnije rastao na 50.000,00, 80.000,00, pa onda 800,00, 4.500,00 din. itd.

²¹ Poznić, B., Rakić-Vodinelić, V., (1999). Građansko procesno pravo, petnaesto izdanje, Beograd, Savremena administracija, str. 323.

- o bitne povrede odredaba parničnog postupka iz čl. 354 st. 1 i st. 2 ZPP-a , osim ako se povreda odnosi na mesnu nadležnost, ako je prvostepeni sud doneo presudu bez glavne rasprave, a bio je dužan održati glavnu raspravu, ako je odlučeno o zahtevu o kojem već teče parnica ili ako je protivno zakonu bila isključena javnost na glavnoj raspravi,
 - o pogrešna primena materijalnog prava i
 - o prekoračenje tužbenog zahteva i pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje.
- Zahtev za zaštitu zakonitosti saveznog javnog tužioca,²² savezni javni tužilac može da podigne zahtev za zaštitu zakonitosti protiv pravno-snažne sudske odluke kojom je povređen savezni zakon ili međunarodni ugovor, u roku od tri meseca.
- Zahtev za vanredno preispitivanje pravnosnažne odluke pred Saveznim sudom²³ može se izjaviti protiv pravnosnažne odluke koja je donesena povodom revizije ili zahteva za zaštitu zakonitosti iz čl. 401 ZPP-a, u roku od 30 dana od dana dostave pobijane odluke.
- Predlog za ponavljanje postupka je vanredni pravni lek kojim se na predlog stranke, okončani postupak može ponoviti. Podnosi se u roku od 30 dana. Objektivni rok iznosi 5 godina. On je nesuspendivan, remonstrativan, ograničen, prekluzivan i dvostran.²⁴ Razlozi su:
 - o ako je pri donošenju odluke učestvovao sudija odnosno sudija porotnik koji je po zakonu morao biti izuzet odnosno, rešenjem suda bio izuzet,
 - o ako kojoj stranci nezakonitim postupanjem, a naročito propuštanjem dostavljanja, nije bila data mogućnost da raspravlja pred sudom,
 - o ako je u postupku kao tužilac ili tuženi učestvovala osoba koja ne može biti stranka u postupku, ili ako pravna osoba nije zastupala ovlašćena osoba, ili ako parnično nesposobnu stranku nije zastupao zakonski zastupnik, odnosno punomoćnik stranke nije imao potrebno ovlašćenje za vođenje parnice ili za pojedine radnje u postupku, ukoliko vođenje parnice

²² Janković, M., et al, (1990). Komentar zakona o parničnom postupku, treće dopunjeno izdanje, Beograd, Savremena administracija, str. 429.

²³ Ralčić, T., Tanasković, V., (1980). Zakon o parničnom postupku, sa komentarom, sudskom praksom, obrascima i registrom pojmova, drugo izdanje, Beograd, Književne novine, str. 659

²⁴ Stanković, G., (1989). Građansko procesno pravo, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, str. 373.

odnosno, vršenje pojedinih radnji u postupku nije bilo naknadno odobreno,

- o ako se odluka suda zasniva na lažnom iskazu svedoka ili veštaka
- o ako se odluka suda zasniva na ispravi koja je falsifikovana ili kojoj je overen neistinit sadržaj
- o ako je do odluke suda došlo usled krivičnog dela sudije odnosno, sudije porotnika, zastupnika ili punomoćnika stranke, protivne stranke ili koje treće osobe,
- o ako stranka stekne mogućnost da upotrebi pravnosnažnu odluku suda koja je pre među istim strankama donesena o istom zahtevu,
- o ako se odluka suda zasniva na presudi donesenoj u krivičnom postupku, a ta presuda je pravnosnažno, preinačena, ukinuta odnosno, poništena,
- o ako stranka sazna za nove činjenice ili nađe ili stekne mogućnost da upotrebi nove dokaze na osnovu kojih je za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka da su te činjenice ili dokazi bili upotrebljeni u prethodnom postupku.

Istorijski prikaz vanrednih pravnih lekova prema ZPP-u iz 2004. godine

Četvrti, a prvi republički Zakon o parničnom postupku²⁵ donet je 22. novembra 2004. godine. Ovaj zakon ne predstavlja potpunu reformu procedure u parničnom postupku, jer će se Ustav republike Srbije doneti 2006. godine. Uvodi se novi vanredni pravni lek, *žalba sa alternativnim predlogom za revizijsko odlučivanje* ili direktna revizija. Sada pored navedenog vanrednog pravnog leka, postoje još i sledeći vanredni pravni lekovi: *revizija*, *zahtev za zaštitu zakonitosti* i *predlog za ponavljanje postupka*.

- *Žalba sa alternativnim predlogom za revizijsko odlučivanje* – direktna revizija je novi vanredni pravni lek koji je uveden u parničnu proceduru Republike Srbije.²⁶ U članu 389 ZPP je normirano da protiv presude u prvom stepenu protiv koje je dozvoljena revizija stranke mogu izjaviti žalbu Vrhovnom sudu Srbije u roku od 15 dana od dana

²⁵ Zakon o parničnom postupku, *Sl glasnik RS*, br. 125/04, 111/09.

²⁶ Poznić, B., Rakić-Vodinelić, V., (2010). *Gradansko procesno pravo*, šesnaesto izdanje, Beograd, Savremena administracija, str. 424.

dostavljanja presude, ako stranka u žalbi predloži da o ovom leku odlučuje VSS, a protivna stranka se sa time saglasi. Presuda se može pobijati ovim pravnim lekom, u parnicama u kojima je dopuštena revizija, samo zbog pogrešne primene materijalnog prava i bitne povrede parničnog postupka u kome je sud zasnovao svoju odluku na nedozvoljenim raspolaganjima stranaka. Stranku po ovom pravnom leku mora zastupati advokat.

- Revizija je vanredni pravni lek protiv pravnosnažne presude donesene u drugom stepenu,²⁷ koji se izjavljuje u roku od 30 dana od dana dostavljanja presude. I ovde se iznos menjao, shodno promenama kursa NBS. Revizija je uvek dozvoljena:
 - o U sporovima o izdržavanju, u sporovima o naknadi štete za izgubljeni izdržavanje zbog smrti davaoca izdržavanja, u sporovima zbog povrede autorskog prava, zaštite i upotrebe pronalaska i tehničkih unapređenja, uzoraka, modela i žigova i prava na upotrebu firme ili naziva te, u sporovima iz nelojalne utakmice i monopolističkih ponašanja. Takođe, u imovinskim sporovima koji nastaju iz protivustavnih i protivzakonitih pojedinačnih akata i radnji kojima se pravna i fizička lica, stavljaju u neravnompravan položaj na jedinstvenome tržištu ili na drugi način narušava jedinstvo tržišta uključujući i parnice o naknadi štete koja se time prouzrokuje.
- Zahtev za zaštitu zakonitosti se može podići protiv pravnosnažne sudске odluke po službenoj dužnosti ili na predlog stranke u roku od tri meseca. Podiže ga javni tužilac ako je sud doneo odluku o nedozvoljenim raspolaganjima stranaka. Ostaje nesuspendovan, ograničen, dvostran i najčešće devolutivan pravni lek.²⁸
- Ponavljanje postupka je zadržalo svoje karakteristike iz prethodnog ZPP iz 1976. godine, pa je na to dodat i novi razlog, da ako je po pravnosnažno okončanom postupku pred domaćim sudom, Evropski sud za ljudska prava doneo odluku o istom ili sličnom pravnom odnosu protiv Srbije i Crne Gore.

²⁷ Palačković, D., (2004). Parnično procesno pravo, Kragujevac, Pravni fakultet Kragujevac, str. 277.

²⁸ Starović, B., Keča, R., (2004). Građansko procesno pravo, Novi Sad, Pravni fakultet u Novom Sadu, str. 436.

Istorijski prikaz vanrednih pravnih lekova prema ZPP-u iz 2011. godine

Trenutno važeći Zakon o parničnom postupku je donet 2011. godine,²⁹ a stupio na snagu 01. februara 2012. godine. U ovom ZPP-u se donose radikalnije promene u pogledu vanrednih pravnih lekova, ukidaju se direktna revizija i zahtev za zaštitu zakonitosti. Vanredni pravni lekovi koji su na snazi u *de lege lata* parničnom zakonodavstvu su revizija protiv presude, revizija protiv rešenja, zahtev za preispitivanje pravnosnažne presude i predlog za ponavljanje postupka.

- Revizija protiv presude je vanredni, devolutivni, nesuspendivni, dvostrani, ograničeni pravni lek. Rok za izjavljivanje je 30 dana od dana dostavljanja odluke. Može se izjaviti protiv pravnosnažne presude donete u drugom stepenu. Predviđena je kao pravni lek da bi se obezbedila jednaka primena zakona u cilju očuvanja pravne sigurnosti.³⁰

Revizija je dopuštena u sledećim slučajevima:

- o kada je to posebnim zakonom propisano,
- o kada je drugostepeni sud preinačio presudu i odlučio o zahtevima stranaka i
- o kada je drugostepeni sud usvojio žalbu, ukinuo presudu i odlučio o zahtevima stranaka.

Revizija nije dozvoljena u imovinskopравnim sporovima ako vrednost pobijanog dela ne prelazi dinarsku protivvrednost od 40.000,00 evra po srednjem kursu NBS na dan podnošenja tužbe. Oblik revizije – koja se zove *posebna revizija*³¹ je izuzetno dozvoljena zbog pogrešne primene materijalog prava i protiv drugostepene presude koja ne bi mogla da se pobija revizijom, ako je po oceni Vrhovnog Kasacionog suda Srbije potrebno da se razmotre pravna pitanja od opšteg interesa ili pravna pitanja u interesu ravnopravnosti građana, radi ujednačavanja sudske prakse, kao i kada je potrebno novo тумачenje prava. O osnovanosti odlučuje Vrhovni Kasacioni sud Srbije u veću od pet sudija.

- U pogledu revizije protiv rešenja, koja se javlja u ZPP-u iz 1976. godine kao i u ZPP-u 2004. godine i važeći zakon propisuje da se na

²⁹ Zakon o parničnom postupku Republike Srbije, *Sl. glasnik RS*, br. 72/11, 49/13-odluka US, 74/13-odluka US, 55/14 i 87/18.

³⁰ Stanković, G., (2018). Zakon o parničnom postupku, Beograd, Službeni glasnik, str. 145.

³¹ Zakon o parničnom postupku Republike Srbije, *Sl. glasnik RS*, br. 72/11, 49/13-odluka US, 74/13-odluka US, 55/14 i 87/18, čl. 404.

reviziju protiv rešenja analogno primenjuju zakonske odredbe o reviziji protiv presude. Revizija protiv rešenja ne može biti zasnovana na pogrešnoj primeni materijalnog prava, jer se rešenja ne donose primenom ovih normi na činjenično stanje utvrđeno u postupku. U pitanju je vanredan, nesuspendivan, devolutivan, ograničen i dvostran pravi lek.³²

- Zahtev za preispitivanje pravnosnažne presude donete u drugom stepenu Republički javni tužilac može da podnese Vrhovni Kasacioni sud Srbije, ako je povređen zakon na štetu javnog interesa.³³ Rok za podnošenje je tri meseca od dana pravnosnažnosti presude. Vrhovni Kasacioni sud Srbije odlučuje o zahtevu za preispitivanje pravnosnažne presude bez rasprave, a pobijanu odluku ispituje samo u granicama zahteva.
- Ponavljanje postupka je vanredni, nesuspendivni, remonstrativni, ograničen i dvostran pravni lek koji je zadržao sve razloge za izjavljivanje iz prethodnih zakona, ali se u ovom dodaje da je Ustavni sud, u postupku po ustavnoj žalbi utvrdio povredu ili uskraćivanje ljudskog ili manjinskog prava i slobode zajemčene Ustavom u parničnom postupku, a to je moglo da bude od uticaja na donošenje povoljnije odluke. Subjektivni rok za podnošenje predloga iznosi 60 dana, dok objektivni rok iznosi 5 godina od kada je odluka postala pravnosnažna. Ročište za raspravljanje o predlogu za ponavljanje postupka održava se pred prvostepenim sudom. Ako se razlog za ponavljanje postupka odnosi isključivo na postupak pred sudom višeg stepena, sud će da dostavi predmet sudu višeg stepena radi donošenja odluke.

ZPP počiva na principu jedinstvenosti pravnog leka. Ako zakon i dopušta istovremeno izjavljivanje dva vanredna pravna leka, tada nalaže jedinstveno odlučivanje. Ako stranka izjavi prvo reviziju, a nakon toga predlog za ponavljanje postupka, sud će rešenjem da odluči sa kojim od ova dva leka može da nastavi a sa kojim da zastane. Ako stranka prvo podnese predlog za ponavljanje postupka, a zatim reviziju, sud zastaje sa postupkom po reviziji dok se ne okonča postupak o osnovanosti predloga za ponavljanje postupka.³⁴

³² Keča, R., Knežević, M., (2018). Građansko procesno pravo, dvanaesto izdanje, Beograd, Službeni glasnik, str. 368.

³³ Radovanov, A., (2014). Građansko procesno pravo, Novi Sad, Univerzitet Privredna akademija, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, str. 271.

³⁴ Jakšić, A., (2018). Građansko procesno pravo, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 717.

Zaključna razmatranja

Iz napred navedenog, možemo videti da je upotreba vanrednih pravnih lekova vezana za uporedno zakonodavstvo Evropske unije, kao i sa razvojem svesti o zaštiti ljudskih i manjinskih prava. Revizija je ostala kao vanredni pravni lek od promene ZPP, 1976. godine do današnjeg dana, kao i predlog za ponavljanje postupka koji je naslednik predratnog ZPP iz 1929. godine u pogledu tužbe zbog ništavosti i tužbe radi obnovljenja. U međuvremenu, zahtev za zaštitu zakonitosti i zahtev za zaštitu zakonitosti javnog tužioca pred Saveznim sudom, koji više nisu u upotrebi, kao i vraćanje u upotrebu zahteva za preispitivanje pravnosnažne sudske presude, koji se prvi put javio u ZPP, 1976. godine, pa bio izostavljen u ZPP iz 2004. godine, da bi sada bio ponovo u upotrebi. Direktna revizija je bila predviđena samo ZPP iz 2004. godine.

Stankovic Marko, LLD

Assistant Professor, The Faculty of Law for Commerce and Judiciary, The University of Business Academy in Novi Sad,

Igor Bilak, M.S.

Iquest communications, Novi Sad, Marketing agency

EXTRAORDINARY LEGAL REMEDIES WITH REGARD TO THE SOLUTIONS OF THE PREVIOUS CIVIL PROCEEDINGS LAWS

A b s t r a c t

One of the features of procedural proceedings including the civil proceedings too, is a possibility of declaring extraordinary legal remedies. After the decision made by the first-instance courts, there is a regular remedy being declared, and an extraordinary legal remedy can be issued to the

final decisions. In this paper, the author will show the development and types of extraordinary remedies, from the first Law on Civil Proceedings brought in 1929 (entered into force in 1932) to the applicable Law on Civil Proceedings from 2011. By using the historical, normative and comparative methods, there will be shown both the positive and negative sides of extraordinary legal remedies in the Serbian legislation.

Keywords: *CPL, lawsuit for nullity, lawsuit for renewal, revision, motion for reopening of proceedings, request for protection of legality*

Literatura

1. Arandelović, D., (1934). Građansko procesno pravo Kraljevine Jugoslavije, treća knjiga, sveska druga, Beograd, Štamparija Jovanović
2. Goršić, F., (1933). Komentar građanskog parničnog postupka, knjiga druga, Beograd Izdavačka knjižarnica Gece Kona
3. Zakon o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 06. aprila 1941. godine i za vreme neprijateljske okupacije, *Službeni list FNRJ*, br. 86 od 25.10.1946, 105 od 27.12.1946 i 96 od 12.11.1947 – obavezno tumačenje
4. Zakon o parničnom postupku Republike Srbije, *Sl. glasnik RS*, br. 72/11, 49/13-odluka US, 74/13-odluka US, 55/14 i 87/18
5. Zakon o parničnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 125/04, 111/09
6. Zakon o parničnom postupku, *Službeni list SFRJ*, br. 4/77, 36/80, 69/82, 58/84, 77/87, 57/89, 20/90, 27/90
7. Zakon o parničnom postupku, *Službeni list FNRJ*, br. 4/57
8. Jakšić, A., (2018). Građansko procesno pravo, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
9. Janković, M., et al, (1990). Komentar Zakona o parničnom postupku, treće dopunjeno izdanje, Beograd, Savremena administracija
10. Keča, R., Knežević, M., (2018). Građansko procesno pravo, dvanaesto izdanje, Beograd, Službeni glasnik
11. Niketić, G., (1934). Građanski parnični postupak, Beograd, Izdavačko i knjižarsko preduzeće Gece Kona
12. Palačković, D., (2004). Parnično procesno pravo, Kragujevac, Pravni fakultet Kragujevac
13. Poznić, B., (1970). Građansko procesno pravo, treće, dopunjeno i prerađeno izdanje, Beograd, Savremena administracija

14. Poznić, B., Rakić-Vodinelić, V., (1999). Građansko procesno pravo, petnaesto izdanje, Beograd, Savremena administracija
15. Poznić, B., Rakić-Vodinelić, V., (2010). Građansko procesno pravo, šesnaesto izdanje, Beograd, Savremena administracija
16. Radovanov, A., (2014). Građansko procesno pravo, Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
17. Ralčić, T., (1973). Zakon o parničnom postupku, Beograd, Prosveta
18. Ralčić, T., Tanasković, V., (1980). Zakon o parničnom postupku, sa komentarom, sudskom praksom, obrascima i registrom pojmova, drugo izdanje, Beograd, Književne novine
19. Stanković, G., (1989). Građansko procesno pravo, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
20. Stanković, G., (1998). Građansko procesno pravo, četvrto izdanje, Niš, Pravni fakultet, Univerziteta u Nišu
21. Stanković, G., (2018). Zakon o parničnom postupku, Beograd, Službeni glasnik
22. Stanković, G., (2018). Leksikon građanskog procesnog prava, Beograd, Službeni glasnik
23. Starović, B., Keča, R., (2004). Građansko procesno pravo, Novi Sad, Pravni fakultet u Novom Sadu
24. Triva, S., (1972). Zakon o parničnom postupku i Uvodni zakon za Zakon o parničnom postupku, Zagreb, Narodne novine d.d.
25. Triva, S., Belajec, V., Dika, M., (1986). Građansko parnično procesno pravo, Zagreb, Narodne Novine
26. Triva, C., (1964). Građansko procesno pravo, Prva knjiga – parnično procesno pravo, Zagreb, Narodne novine
27. Culja (Zuglia), S., (1936). Građansko procesno pravo Kraljevine Jugoslavije, Beograd, Izdavačko i knjižarsko preduzeće Gece Kona
28. Culja (Zuglia), S., (1957). Građanski parnični postupak FNRJ, Zagreb, IP Školska Knjiga
29. Šantek, M., (1933), Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama (građanski parnični postupak) i Uvodni zakon za Zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama, Zagreb, Tiskara Narodne Novine